

РУСЛАН

Передплата
на «РУСЛАНА» вносить:
в Австрії:
на цілий рік . . . 20 кор.
на пів року . . . 10 кор.
на чверть року . . . 5 кор.
на місяць . . . 1.70 кор.
За границею:
на цілий рік . . . 16 рублів
або 36 франків
на пів року . . . 8 рублів
або 18 франків
Поодинокое число по 10 сот.

Виходить у Львові що дні крім неділі і руских свят о 5¹/₂ год. пополудні.
Редакция, администрация і експедиция «Руслана» під ч. 1. пл. Домбровського (Хорунщини). Експедиция місцева в Агенції Соколовського в пасажі Гавсмана.
Рукописи звертає ся лише на попереднє застереженє.— Реклямації неопечатані в видні від порта.— Оголошеня звичайні приймають ся по ціні 20 с. від стрічки, а в «Надісланім» 40 с. від стрічки. Подяки і приватні донесеня по 30 сот. від стрічки.

«Вирвеш ми очи і душу ми вирвеш: а не возьмеш милости і віри не возьмеш, бо руске ми серце і віра руска.» — З Русланових псалмів М. Пашкевича.

АНАТОЛЬ ВАХНЯНИН

Матеріали до політики Русинів від часу так званої „нової ери“

(Дальше).

Дня 31. X. В часі засідання парламенту сказав мені мін. Шенборн, що в справі Стрийського «es ist nur eine Anfrage nach Czernowitz ergangen um dessen politische Haltung», що однак його іменоване нотарем на Буковині переведе в свою певність. В наслідок сего писав я до Стоцького, щоба припильнував справу. Пос. Стефанович (Вірмено-Поляк з Буковини) прирік написати в сій справі до Widmann-a.

Нині ровійшла ся вість, що Віндшгрец дімісіонує а новий кабінет розв'язе парламент задля проволочки виборчої ординації, справи Цілейської і таблиць в Пірано.

Романчук жалув ся в «Ділі» що руский клуб жадає від него зложеня мандату до бюджетної комісії і що він не може в державній раді промовляти. Се друге—лож! Він міг поставити уже сотку інтерпелляцій і наглих внесень, міг також говорити при бюджетовій розправі 16. жовтня і т. д. — але не зробив сего.

Я тут сам. Барвіньський ввійав на похорони Ом. Огоновського, Підляшецький забрав ся з Відня нині „в свояси“. Телишевський веде політику дійсної abstinentiae.

Дня 5. XI. 1894 р. „Діло“ не помістило по день 5 (3) падолиста спростованя в справі дальшого вствованя і уконституованя клубу руского, а лишило ся при ложній вісті Романчука. „Народна Часопись“ помістила дня 3. падолиста мою статтю в сім предметі, іменно в справі зазиву Романчука, щоба зложив мандат до бюджетової комісії.

В „Ділі“ з 3. XI. є нова лож, що „новий курс політики одвою рукою дав, а другою відбирче“ — і наводить в дописи з Буковини (?), мов то правительство буде іменувати Янковського (?) інспектором науки руского язика в школах на Буковині. Се свідоме лож! Ми стараємо ся чейже і дібємо ся іменованя Поповича (і справді іменоване Поповича переведено, котрий нині є кр. інспектором. — Ред.).

Дня 6. XI. Нині була у мене депутація з Угнова (в справі пасовєска). Завтра буду з нею в Шенборна.

Нині явив ся в парламенті Охримович. Других послів нема ані одного. Барвіньський ладнає справи „Просвіти“ і верне для 10. XI. Романчук не був б'Х. на бюджетовій комісії (третє засіданє — справи наглячі внесєня).

Вчера була авантура Леваковського в парламенті з нагоди смерти Александра III.

N. Fr. Presse помістила в суботу (3. XI.) мое спростованє руского клубу і про — яго уконституованє, відбуте ще 13. IV. 1894, сей час по уступленю з клубу Романчука і Телишевського.

„Politik“ подала за „Ділом“ видумку про Романчука, що руский клуб не уконституовав ся і що на зазиві до него, щоба зложив ман-

дат до бюджетової комісії, був лише підписаний секретар.

Дня 7. XI. „Діло“ з 5. XI. помістило спростованє і додало до него донесєне «Narodnich Listiv» про „польонофільських послів, Барвіньського і Вахнянина“. З Белея гарна людина! Ђму ніколи вірити не можна.

Дня 9. XI. на мое спростованє написало „Діло“ з інформації Романчука, що сидить у Львові, коментар, в яким допускає ся нової ложі і закидає йому спростованю невірність фактів. Тому вислав я нині до „Діла“ довге письмо і помістив в ній виїмки з протоколів руского клубу від дня 9. III. по день 24. X. 1894 р.

Нині потверджує ся вість, яку я подав ще перед десяти днями „Буковині“ — іменно, що може прийти до кризи. Віндшгрец дав слово, що возьмєть серіозно за виборчу реформу. Він скликав голови поодиноких клубів і представив їм річ: „aut Caesar, aut nihil“. Якби клубові провідники не змякли (польскі послі хотіли відложити справу в сей спосіб, що радли провкт виборчої реформи передати соймам) — то Віндшгрец уступив. Настало би тоді нове міністерство і оно розв'язало би раду а цісар може і октроював би п'яту курію, або цілу ординацію. Здавсь, що Обманн-и клубові до різдвних свят змякнуть. Віндшгрец мучить їх засіданнями. В самій державній раді панує велика апатія. Засіданя відбувають ся рідко, бо комісії мало працюють. Клубу руского якби не було. Всі розіхались. Барвіньський кінчить ладнати справи „Просвіти“. Мандичевський і Підляшецький сидять в Галичині Романчук поїхав на віддих

Польскі конспірації серед руських питомців і духовенства в Галичині

в роках 1831—46.

Студія д-ра Кирила Студинського.

(Дальше).

«U nas w konwikcie, читаємо в листі, со się teraz dzieje, nie działo się jeszcze nigdy i dzieć się może nie będzie; со у іак się tylko do Rządu doniesie, iesteśmy wszyscy nieszczęśliwi. Jest to rzecz taka: Lachi (Galiciani — konwiktyści — łac. obrz.) utrzymują tutaj propagandę paryską — rewolucyjni zasady — schodzą się do konwiktu Cewiliści różnego kalibra, Medycyniesi i wszyscy draby łachowskie, debatują, radzą w politycznych rzeczach (wciąż im Rewolucja w głowie) różne zakazane książki przynoszą, broszurki, со się tyczą tych rewolucyjnych zasad, а konwiktyckie Lachy i czytają, wciąż krzyk, hałas na Cesarza. Zamiast Theologicznych książek są: La Mainais, Dzieje narodu polskiego etc. różne inne książeczki podobney treści — Das höchste ihr Prinzip ist Volkssouveränität, а Cesarz i Religia w nich nie znaczą i to mają być takowi księdzami. O biada kiedyś naszemu kraju! Przepadliśmy osobliwie my Russini, але Бог ба'тко, не даймо ся! Chcieli oni i nas do siebie przyciągnąć, але nie udało im się, gdyśmy się domyślali, którędy rze-

czy idą i żaden z naszych Russinów nie da się przyciągnąć, my iako Pastoralisci nad tem czuwamy i spodziewamy się, że za naszego bytu żadnego z nas nie uwiedą... Teraz największą na nas nienawiść mają, przed superiorami nas czernią, którzy, gdyby mogli, to by nas wszystkich Russinów zizarli... Piszemy to także dzisiaj JW. X. Pasterzu, bo iesteśmy przymuszeni, gdyż nas tutaj mocno szarpia, Spirytualny (czyli Duch) i Direktor chcą nas pożryć...»¹⁾

Хоч Михайло Геровский просив брата Якова, щоба не показував сього листу нікому, останній не видержав і щоба заманіфестувати свою льюальність²⁾, пе-

¹⁾ М. Тершаковець: „Українсько-руський Архив“, т. III, ст. 40—41.

²⁾ Місяцем равьше заденувцівав проф. унів. Яков Геровский Сахер Масохови тайну наукову організацію студентів домініканської гімназії „Towarzystwo starożytności halicyjskich“, на якого чолі стояв пізнійший историк Карло Шайноха, а якого членами було багато Русинів. (Порівнай М. Тершаковець, „Український Архив“, т. III, ст. 37—9). До заміток д. Тершаковця подаємо деякі подробиці. Товариство ділило ся на дійсних членів і почесних, а її точка статута звучала: Ein Mitglied welches durch längere Zeit der Gesellschaft keine wichtige Nachricht mittheilt, wird vom wirkenden zum Ehrenmitglied herabgesetzt“. Товариство відбуло всього одно засіданє, дня 4. жовтня після служби Божої з нагоди іменин цісаря Франца. Після екзорти лишили ся члени товариства в шкільній салі, де Шайноха прочитав статут, який всі члени підписали почім поділено членів на дійсних і почесних

редав лист своєму шкільному товаришови дир. поліції, Сахер Масохови, який передав оригінал листу wraz з німецьким перекладом дня 18. падолиста до Polizei Hofstelle у Відні. Віденська поліція переслухала довірочно Мих. Геровського, який мусів подати близші вказівки, а крім нього питомця Спіридона Литвинювича, що вже в р. 1831 виявив свою ненависть до Поляків нікчемним віршом в польській мові п. з. «Aryia»³⁾, почім зарядила в конвікті ревізію. Найдено тоді папери недавно помершого питомця лат. обряду, Людвіка Чижевського, а при ревізії у лат. священика, Петра Колянка забрано його кореспонденцію з лат. кооператором в Ридзові, Віктором Губіцьким, свящ. Адамом Бєльцким і свящ. Колачинським (?) а крім сього

вибрано видлових, приписаних статутом, а в кінці вийняв Шайноха зошит, в яким списав всі місцевости, де були старинні замки, окопи, або будівлі, почім запитав членів, чи вони про ці місцевости не мають близших вісток. Деякі члени подавали Шайносі свої інформації і на тім скінчило ся засіданє. На найблизшу неділю назначене засіданє не відбуло ся, а коли дня 17-го жовтня, оден з членів, Антін Пашкевич написав картку в повідомленєм членів про засіданє, що мало відбути ся дня 19-го і карта курсвала по салі, забрав її домів ученик Йос. Колачковский, що перемешкував в Якова Геровського. Сей доніс про товариство префектови гімназії Веберови і Сахер Масохови. Архив мінєс. справ внутрішних у Відні, fasc. 1301. Nr. 11.1475.50.

³⁾ Др. Іван Франко, „Житє і Слово“, т. III. 1905 р., ст. 113.

по великих (?) трудах. Найтяжше потрудив ся він тим, що подав невірні інформації про себе і жадане руского клюбу „Narodnim Listam“, за якими передрукувало їх „Діло“. Вгадає ся, мов би Чехи на нас сварили, а тут штука Романчука.

При виборах до сойму перепали оба кандидати „Народної Ради“: Зубрицкий в Староміщині против Белявського (маршалка-зера) і Заячківський з Збаражчини против Федоровича Тадея. Заячківський може був би добрим послом, та як підперла его „Народна Рада“ (с. є Романчук), так він і пропав. Ми оба з Барвінським хотіли его бачити послом і говорили про его кандидатуру з намісником.

(Дальше буде).

Політичний огляд.

Підчас побуту цісаря в Будапешті відбули ся вельми важні політичні наради, бо около монарха зібрали ся не тільки угорські і спільні міністра (бар. Буриян вернув з обіздки по Боснії), але також міністер-президент бар. Бек і міністер скарбу др. Коритовський. Ві второк приймав цісар угорського міністра-президента д-ра Векерле, котрий подав звіт про біжучі державні справи. Небавом починає ся важна сесія угорського сойму, а виборча реформа і намірена злука коаліції на сторонництв та вибір делегації будуть передовсім займати уми угорських політиків.

В четвер відбула ся під проводом цісаря спільна рада міністрів, на котрій передовсім буде нарешті рішений речинець скликання делегацій (імовірно на 29. с. м.). Міністер Буриян вернув якраз з інформаційної подорожі з Боснії і нема сумніву, що рада міністрів буде займатися справою реформи адміністрації і конституційного устрою. В тих нарадах, в котрих імовірно обговорено також заграничне положення політичне, брали участь також обидва міністри-президенти і австр. міністер скарбу.

Перед спільною радою міністрів відбуло ся посвячене костела св. Єлисавети, а кардинал Самасса відслужив поминальну службу за душу бл. п. цїсареві Єлисавети, яко в роковини єї смерті. На богослуженю був монарх і всі міністри.

„höchst bedenkliche polnische Werke, als Mochnacki's „powstanie narodu polskiego“, die Gedichte des Mickiewicz, dessen „Pan Tadeusz“ und die Bücher der polnischen Pilgerschaft“.

Дізнаємо ся про се з урядової реляції, пис. дня 24. лютого 1837 р.¹⁾, яка вказує нам, як довго справа волїкла ся. Остаточо скінчила ся вона на тим, що кількох питомців прогнано з конвікту. При ревізії не найдено слїду тайного товариства, хоч серед польскої молодіжи у Відні розвивались тоді конспіраційні кружки під назвами: „Nowa Polska“, „Stowarzyszenie ludu polskiego“ і „Wolni Haliczanie“²⁾. Додамо, що тодішний директор конвікту називав ся Вальх, а згаданим в письмі Мих. Геровського префектом (спіритуальним) конвікту був Франц.

(Дальше буде).

W. Allg. Ztg зазначила також, що головним предметом ради міністрів буде передовсім загранична політика, а бар. Еренталь подасть погляд на положення в Туреччині і вплив тамошних відносин на Австро-Угорщину. Певно, що при сій нагоді не могло обійти ся без згадки про візди в Зальцбург і в Берхтесгаден.

Що до Боснії заперечують, начеб в правительственных кругах думано про влучення окупаційних країв до монархії, бо бар. Буриян має замір оперти конституційний устрій сих країв на підвалинах автономічних громад і повітів. Одначе можна вельми сумнівати ся, чи таке відкладане конституційного устрою на різні етапи під теперішню пору буде можливе і для монархії користне.

Міністри Буриянови Союз сербско-народних організацій і виконний комітет музультманський вручили пропамятне письмо з домаганям, щоби краєви надано відповідну духови часу конституцію і щоби поки що не порушувано державно-правного питання. Положення в Боснії і Герцоговині вельми непевне. Наслідком подій в Туреччині і зворушення серед боснійського населення, побоюють ся розрухів в Боснії і Герцоговині. Залоги в Різан, Себеніко і Котарі обсадили всі стратегічні дороги, а в залогах військо на воєнній поготові. Жовнірам, що служать третій рік, заповіли, що після маневрів не будуть приділені до резерви, але остануть даліше в чинній службі. Офіцірам, котрі дістали відпустку, приказано остати в службі. Коло Котару стоїть австрійська ескадра воєнна. Резервісти корпусу ч. 15. з двох літ мають бути змобілізовані.

Довше послухане міністра Бурияна і шефа генерального штабу Гецендорфа у монарха мали очевидно ціль обговорити ці справи.

Про політичне положення звіщають з Будапешту, котрий в сій хвилі є важним політичним осередком, ось що до N. fr. Presse: Міністер Буриян здав справу монархі з своєї подорожі до Боснії і про настрої, який там панує. Подав він також докладний образ великосербської агітації в Росії. На нараді між обидвома міністрами-президентами говорено також про справу надання конституції в Боснії, але доси нічого не рішено в сій справі. Імовірно буде там на разі заведена адвокатска і торгова палата в Сараєві, а відтак в цілім краю повітові і окружні ради. На тих підвалинах яко завершено будови має бути заведена автономія.

Міністер бар. Еренталь представить обидвом міністрам-президентам настрої в дипломатичних кругах європейських про боснійську справу на основі розмов з італійським міністром загр. справ Титтонім, з німецьким державним секретарем Шеном і румунським президентом міністрів Стурзою.

N. fr. Presse дізнає ся, що Боснія й Герцоговина одержать імовірно народне правительство на подібній основі як ординації австрійських країв.

Міністер президент бар. Бек представив монархі програму праці осінньої сесії держ. ради, котру монарх прийняв з вдоволенем до відомости.

Угорське правительство, як ми вже звіщали давнійше, має перевести виборчу реформу після плуральної системи. Колиб так справді стало ся, тоді, як запевняють пештеньські дневники, повстала би під проводом б. міністра внутр. справ Кріштофого комісія зложена з представників мадярських народностей і всіх мадярських опозиційних сторонництв, починаючи від социал-демократів а кінчаючи мадярським сторонництвом людовим. Та ліга мала би задачу вибороти загальне і рівне виборче право.

Просимо відновити передплату.

Новинки.

— Календар. В суботу: руско-кат.: Александра; римо-кат.: Гвідона. — В неділю: руско-кат.: Пол. пояса Пр. Д. М.; римо-кат.: Товія.

— Земельний банк гіпотечний. Заходом руского клюбу парламентарного ввєднано від правительства вступну концесію на засноване першого руского акційного банку гіпотечного під фірмою „Земельний Банк Гіпотечний“ (Agraf-Hypotheken-Bank), акційна спілка у Львові на основі предложеного міністерству скарбу проєкту статуту, а на основателів сеї інституції згідно з бажанем руского клюбу парламентарного запрошено: Ексц. Митрополита гр. Шептицького, Ексц. Епископа Чеховича, Преосв. Епископа Хомишина, члена палати вельмож Володисл. Федоровича, посла Миколу Василька, посла о. Тита Войнарівського, адвоката д-ра Теофіля Дембицького, адвоката і директора „Рускої шадниці“ д-ра Теофіля Кормоша, директора „Дністра“ д-ра Кулачковського, послів: директора „Краєвого Союзу кредитового“ д-ра Костя Левицького, д-ра Евгєна Левицького, д-ра Евгєна Олесницького, проф. Юліяна Романчука дальше адвоката д-ра Соловія, віцемаршалка Буковини і професора університету д-ра Стефана Смаль-Стоцького, адвоката д-ра Стефана Федака і адвоката д-ра Миколу Шухевича. Головним завданем того банку має бути уділюване гіпотечних позичок в обсягу Галичини і Буковини і набуване гіпотечних претенсій в тих краях та видаване на ту ціль листів заставних з пупілярним безпеченьством; побіч того має той Банк займатися есконтом векслів і цінних паперів, купном і продажно цінних паперів (на льомбард), приймаєм і уділюванем гроший на рахунок біжучий (conto-corrente) і приймаєм цінних предметів в цеховок і т. п. Основний капітал Банку має виносити на разі мільон корон, розділений на 2.500 акцій по 400 К; в міру розвою Банку може бути основний капітал піднесений до висоти 3 мільонів корон. Банк має право випустити листи заставні до 15-кратної висоти капіталу основного, то значить на разі до висоти 15 мільонів корон, а в міру підвищення основного капіталу до висоти 45 мільонів корон. Минулого втірка, дня 8. с. м. в дирекційних комнатах „Дністра“ у Львові відбула ся нарада комітету основателів „Земельного Гіпот. Банку“. На сю нараду явили ся лично отсі добродії: посол Василько, о. Войнарівський, др. Кормош, др. Кулачковський, др. Кость Левицький, пос. Романчук, др. Соловій, др. Федак і др. Шухевич. Всі три наші Владки надіслали заяви, що приступають в основателі Банку і установили для тої справи своїх повновласників. За Ексц. Митроп. Шептицького явив ся крилошанин о. Іван Чапельський; Ексц. Епископа Чеховича заступав др. Кормош; повновласником Преосв. Еписк. Хомишина є о. др. Жук. Пп. Володислав Федорович, др. Евгєн Олесницький, др. Смаль-Стоцький і др. Дембицький оправдали свою неприсутність і повідомили, що також приступають в члени основателі Банку. Нарадам проводив пос. Романчук, реферував др. Кость Левицький, протоколував др. В. Охримович. По рефераті д-ра Костя Левицького, котрий представив дотеперішні заходи в сій справі і плян дальшої акції, усталено склад комітету основателів, передискутовано і усталено текст статута і вибрано комітет езекутивний, в склад якого входять добродії: др. Кость Левицький, др. Кулачковський, др. Тадей Соловій і др. Федак. Езекутивний комітет має займити ся переведенем основного капіталу акційного та ввєднанем дефінітивної концесії від правительства. (•Діло•)

— Роковини смерті бл. п. цїсареві Єлисавети. Вчєра, в день сумних роковин, відправлено як у Відні так в цілій австро-угорській монархії по церквах поминальні богослужєня

¹⁾ Архив мин. сгр. внутр. у Відні, Nr. 8985.1154, „Demagogische Umtriebe in der höheren Bildungsanstalt für Weltpriester, wahrscheinlich aber in der theologischen Abtheilung des k. k. Staatskonvikts.“

²⁾ J. Krajewski. Tajne związki polityczne w Galicyi... ст. 60—1.

